

L'Empordà Republicà, 1978-1979: la difícil construcció d'una esquerra nacional durant la transició

Albert Testart i Guri

L'Empordà Republicà no va ser mai una continuïtat ni un mirall de l'històric *Empordà Federal* que es publicà també a Figueres entre 1911 i 1939, malgrat que en algun moment de la seva curta vida a les seves pàgines s'afirma literalment el contrari¹. Tot i que moltes de les propostes polítiques, socials i econòmiques que es vehicularan als seus escassos nou números (març 1978 - març 1979) tindran una base ideològica que beu directament de la ideologia republicana, federal i laica que impregnà durant molts anys els articles i editorials d'*Empordà Federal*, la nova proposta editorial no n'és l'hereva. La nova publicació neix directament d'un partit polític constituït (en procés de construcció, de fet), no de la societat civil o cultural més o menys propera. *L'Empordà Republicà* deixa ben clar a la mateixa capçalera que és un butlletí de partit: d'ERC a l'Alt Empordà. Ara bé, d'una ERC que es reclama, això sí, continuadora de la memòria de les polítiques públiques del ajuntaments, especialment figuerencs, dirigits pels diversos corrents republicans que guanyaven reiteradament totes les eleccions democràtiques des de principis de segle XX fins l'esclat de la guerra de 1936 i de les quals les seves sigles en foren les darreres i principals protagonistes.

Precisament, és aquest contrast entre una clara línia d'afiliació i d'adscripció política dins el record, especialment del que fou la Segona República, i la realitat del procés de transició de la segona meitat dels setantes, el que ens permetrà orientar l'anàlisi del contingut d'aquesta

publicació i de la dinàmica de construcció limitada d'un espai d'esquerra nacional en el moment de la naixent monarquia parlamentària actual.

L'Empordà Republicà apareix nou mesos després de les primeres eleccions a Corts². Per tant, en un moment on ja s'havia explicitat electoralment el pes de cada formació política. Tot i que cal recordar, no obstant, que ERC no havia estat legalitzada fins després de les eleccions del 15 de juny de 1977 a les quals s'hi va presentar sota unes altres sigles i en coalició amb altres partits³, alguns poc afins a la seva línia ideològica⁴. En definitiva, però, la realitat de les urnes havia donat un 4,57% dels vots del global de Catalunya a la seva candidatura que es transformaren només

² Es tracta d'una publicació inicialment mensual però que a partir d'agost de 1978 es converteix en bimestral. Als mesos de desembre de 1978 i gener de 1979 no es publicà. El seu format era de 31,5 x 21,5 cm. amb una paginació que oscil·la entre les 8 i 12. La impressió estava a càrrec de Gràfiques Figueres. Disposem de la col·lecció completa a la Biblioteca Carles Fages de Climent de Figueres.

³ Per a una anàlisi del procés amb diverses claus interpretatives, vegeu, MAYAYO, Andreu, *La ruptura catalana*, Catarroja, Afers, 2002, p. 87-88.

⁴ La sigla R de Republicana era el factor clau en aquesta manca de legalització. Per aquest motiu de coherència i convicció en les idees republicanes, des del butlletí trobarem la notícia que l'organització comarcal d'ERC a l'alçada de l'abril de 1978 vol lluitar per evitar l'eliminació de la referència Republicana de les seves sigles. Una voluntat que també trobarem publicada a la premsa local d'informació general: *9PAÍS*, 7-10/04/1978, núm. 58.

¹ «[...] del qual (*Empordà Federal*) l'*Empordà Republicà* aspira modestament a convertir-se en successor.» «De la Rambla estant». *L'Empordà Republicà*, núm. 2, abril 1978, p. 3.

en un sol diputat, Heribert Barrera, cap de llista a la circumscripció de Barcelona⁵.

Els resultats a nivell figuerenc i altempordanès, que són els referents immediats en què es mourà lògicament *l'Empordà Republicà*, donen unes xifres fins i tot lleugerament inferiors. Per exemple, a la capital Figueres la candidatura en què s'integrava ERC només assolí el 3,72% dels vots, 588 paperetes. Unes xifres que indiquen clarament la necessitat de construir des d'una base molt feble l'estructura d'un partit que per memòria, tradició i vocació del seu espai electoral es pretenia majoritari. Cal assenyalar que els resultats a nivell de la circumscripció de Girona encara foren pitjors, tant sols un 2,5 %.

Aquesta realitat comportarà que al moment de crear una publicació *ex novo* s'hagués de fer amb recursos escassos i que no es comencés fins al cap de força mesos després, coincidint en un període voluntariós d'expansió del partit i de la militància per part de la comarca. Només cal llegir la premsa empordanesa del moment per adonar-nos de la contínua activitat que entre els mesos de març i juliol, especialment els integrants de la Secció Comarcal amb alguns dirigents a nivell nacional, duien a terme pel territori. Maçanet de Cabrenys, Cadaqués, Llançà, la Vajol, Pont de Molins, Cabanes, la Jonquera i Portbou, a part de Figueres, viurien aquella primavera i estiu actes d'ERC per presentar el partit, la seva ideologia i fomentar-ne l'expansió territorial⁶.

A nivell periodístic l'Empordà estava sortint aquells anys definitivament del franquisme i de la seva lògica comunicativa que havia presidit les darreres dècades. Dos mesos abans de l'aparició d'aquest butlletí republicà, el setmanari del *Movimiento* local, *Ampurdán*, s'havia reconvertit en *Setmanari de l'Alt Empordà* a partir d'una polèmica i opaca operació de privatització⁷. Feia pràcticament un any que s'havia fundat el setmanari (i en algun breu període, bisetmanari) *9País* el qual s'havia constituït veritablement en l'alternativa periodística democràtica de la comarca. Aquesta publicació constituï la

primera oportunitat de crítica a les restes del règim franquista a nivell local ja que a nivell municipal els ajuntaments restaven encara (fins l'abril de 1979) dins la lògica política de la dictadura.

Amb *9País* es possibilita la recuperació d'una certa memòria històrica a nivell públic en el moment que es construïen les noves institucions. El període republicà dels anys trenta i les seves personalitats capdavanteres serien, lògicament, els símbols a partir dels quals es construïrien un cert imaginari democràtic. Ara bé, malgrat el protagonisme històric d'ERC, el partit que en reclamava en aquell moment les sigles i l'herència no se l'assenyalava en cap cas com a continuador. Tanmateix, sí que serà a les seves pàgines on dirigents orgànics d'ERC de la comarca, com Vicenç Oriol, publicarien articles defensant els seus posicionaments. Per exemple, «Catalunya i autodeterminació»⁸ en què es critica l'actuació especialment de dos diputats catalans a Madrid, Miquel Roca i Jordi Solé Tura, en el procés de debat de la que serà la Constitució espanyola de 1978. L'eix de la defensa del dret de l'autodeterminació serà capdal per ERC durant aquests anys i quedarà ben reflectit en els diversos números de *l'Empordà Republicà*.

A nivell comparatiu, si observem què feien la resta d'agrupacions i seccions locals dels partits a nivell empordanès o figuerenc, només CDC, i encara durant pocs mesos durant la tardor de 1977, edità un breu butlletí titulat *Tot és drecera*. Per part del PSC (PSC-PSOE), en canvi, no seria fins al 1980 que editaria *El Full Empordanès*, també de poc recorregut. Però cal dir que aquests dos partits disposaven de més espais comunicatius en la premsa d'informació general o, senzillament, les seves estructures de premsa generaven més notícies. D'altra banda, a nivell sindical i partint de premisses anarquistes s'editarïen a Figueres d'altres butlletins també de curta durada: *Noves remences* (1977) i *Viento del Pueblo* (1977-79)⁹. *L'Empordà Republicà* es desenvoluparà, per tant, dins d'aquest breu context de periodisme polític.

L'edició d'aquest butlletí, doncs, respon a la necessitat de presència del missatge d'ERC en una comarca on el mite republicà, i també federal, té històricament una forta imatge simbòlica i identitària, almenys dins dels sectors esquerrans.

⁵ Dins la coalició al Senat de l'Entesa del Catalans obtingué un senador per la circumscripció de Lleida, Rossend Audet.

⁶ *9 País*, Figueres, 10-13/03/1979 núm. 52, 17-20/03/1979 núm. 54, 7-10/04/1979 núm. 58, 23-29/05/1979 núm. 66, 9-12/06/1979 núm. 70, 13-15/06/1979 núm. 71, 28-4/07/1979 núm. 74, 12-18/07/1979 núm. 76, 26-01/08/1979 núm. 78.

⁷ GUILLAMET, Jaume, *La premsa comarcal. Un model català de periodisme popular*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1983, p.164-166.

⁸ *9 País*, 28-04/07/1978 núm. 74.

⁹ Per a una completa panoràmica de la premsa figuerenca durant els anys de la transició, vegeu TESTART, Albert, «La transició democràtica i l'autonomia, 1975-1980» a GUILLAMET, Jaume; MORENO, Manuel; TEIXIDOR, Anna; TESTART, Albert, *Història de la premsa de Figueres (1809-1980)*, Figueres, Ajuntament de Figueres, 2009. [en premsa]

Però no només hi havia una necessitat de divulgació del missatge, també es tractava de disposar d'un vehicle intern de construcció de l'organització. Així, al llarg de tots els números, veiem com s'hi ressenyen els actes constitutius, (assenyalats anteriorment) de les seccions locals (també la comarcal) i les xerrades i col·loquis que s'organitzen als diferents pobles. O bé conferències que es fan a Figueres amb la presència d'Heribert Barrera, Secretari General d'ERC i pràcticament l'únic actiu mediàtic de la formació en aquell moment.

Observem a través de la premsa d'informació general, més que en el propi butlletí, on es limitaven a fer publicitat del fet, que aquestes presentacions arreu de la comarca giraven entorn de quatre aspectes principals que denotaven l'espai ideològic on pretenien inserir la seva acció política. Primer, el record de l'obra de govern durant els anys trenta¹⁰, en segon terme la constatació que es tractava d'un partit jove amb militants joves i interessat per donar resposta a les seves preocupacions generacionals¹¹. La situació de la llengua catalana, sobretot en l'ensenyament, i la necessitat que es pogués aprendre de forma obligada a l'escola constituïa, bàsicament, el tercer aspecte de les xerrades. Finalment, la ubicació del partit en l'eix esquerra-dreta. Els actes s'acabaven amb el cant dels *Segadors*.

Si analitzem els temes programàtics que reitera habitualment el butlletí, veurem com la defensa de la pagesia n'és un dels principals. Ja al primer número es dona suport explícit als "companys" d'Unió de Pagesos i es demana a la ciutadania que també ho faci. La identificació amb la causa del nou sindicat camperol és total: "Pagesos, companys de lluita, endavant que el nostre partit sempre recolzarà els soferts treballadors del camp i com sempre hem fet els hi donarà els ajuts que calgui perquè d'una vegada per sempre el que treballa la terra pugui viure

dignament de la terra."¹² La frase no serà només una demostració de teoria general: les eleccions convocades a la Cambres Agràries, i que Unió de Pagesos boicoteja, seran l'ocasió pràctica per tornar a demostrar el seu ideari a favor de la democratització de les estructures de representació del camp¹³. També, per reivindicar que ha de ser la Generalitat com a institució sobirana catalana qui haurà de legislar en un futur immediat sobre el tema¹⁴.

La defensa de l'agricultura del país serà, conseqüentment, un dels àmbits programàtics que es destacaran per part dels candidats a les eleccions generals de març de 1979. Concretament el candidat al Senat per la circumscripció de Girona, l'empordanès Josep Rahola (finalment elegit) indicarà al butlletí la seva voluntat d'actuar a favor de l'agricultura, sobretot des del vessant de la protecció de les terres per evitar-ne la necessitat de vendre-les per fer-ne urbanitzacions¹⁵. Serà precisament la consciència ecològica un altre aspecte àmpliament tractat. El mateix Rahola indicarà la necessitat de legislar per protegir els rius (amb noves depuradores) i l'atmosfera de la contaminació creixent¹⁶. En aquest sentit, hi podem afegir la col·laboració de l'escriptora Maria Àngels Anglada amb un poema seu sobre els Aiguamolls de l'Empordà i un article dins l'apartat de *Veus de l'Empordà* de qui acabaria encarnant la defensa d'aquest espai natural durant aquells anys, Jordi Sargatal¹⁷.

La indústria i el món obrer no seran tan explícitament tractats en aquests números de *L'Empordà Republicà* donada l'estructura de l'economia comarcal. Però un article titulat directament *Món obrer*¹⁸ analitzarà la situació de la crisi econòmica que vivia el país a finals dels setanta tot conclouent que els acomiadaments que pateixen molts treballadors no n'és la causa immediata, sinó només l'excusa patronal. Dins l'interclassisme republicà, ERC es

¹⁰ Curiosament les referències a Companys i a Macià són relativament escasses en tota la publicació. Només un poema elegiàtic a Campanys en l'aniversari del seu afusellament (amb un comentari de la pel·lícula de J. M. Forn) i una caricatura de Macià amb la frase: Fidelitat a Catalunya, a la llibertat i a la justícia social.

¹¹ En un article titulat com a «La veu de les Joventuts d'Esquerra Republicana de Catalunya» situen els mals de la joventut en l'època franquista que l'havia arraconat i menystingut. Demanen els mateixos drets al treball, a la formació professional, a una escola gratuïta i a borses per estudis superiors. A un altre nivell volen reformar el sistema de servei militar i el reconeixement del dret a l'objecció de consciència amb la creació d'un servei civil únic per ambdós sexes. *L'Empordà Republicà*, núm. 8, p. 2.

¹² «Els tractors», *L'Empordà Republicà*, núm. 1, p.3.

¹³ Per a la contextualització del procés, vegeu MAYAYO, Andreu, *De pagesos a ciutadans. Cent anys de sindicalisme i cooperativisme agrari a Catalunya 1893-1994*, Catarroja, Afers, 1995, p. 213-217.

¹⁴ «Cambres agràries fantasmes». *L'Empordà Republicà*, núm. 4, p.2.

¹⁵ En un article sobre «Propietat privada i constitució» s'indicarà que "l'ideal definitiu ha de ser el reconeixement de que la terra com a valor de la comunitat i base indispensable de la vida humana, no pot ser propietat absoluta més que de la societat, la qual ha de deixar-la en usufructe social per a fer-li produir les riqueses que la humanitat necessita treure'n d'ella." *L'Empordà Republica*, núm. 2, p. 2.

¹⁶ «Parlen els candidats», *L'Empordà Republicà*, núm. 8, p. 5.

¹⁷ «Els aiguamolls», *L'Empordà Republica*, núm. 6, p. 2.

¹⁸ «Món obrer» per Toto Corominas, *L'Empordà Republicà*, núm. 5, p. 8.

proclamarà, d'aquesta manera, com a un partit que està al costat dels treballadors "sense necessitat de dir-se socialista".

Sense necessitat de dir-se socialista ni obrerista ni revolucionari, es proclamarà ben obertament, des d'aquest butlletí que analitzem, un ideari àmpliament superador en un sentit progressiu del marc social i econòmic del moment: "Esquerra Republicana de Catalunya, pretén aconseguir una societat catalana, igualitària i lliure mitjançant la transformació progressiva de l'actual règim de propietat privada en una altre que faci impossible l'explotació de l'home per l'home. (...) Propugnem també la creació de comitès obrers a les indústries i protecció legal a les Cooperatives de Producció i Consum."¹⁹

Es tracta, en definitiva, d'una declaració d'esquerra reformista i gens dogmàtica i d'una base humanista. Aquesta visió estreta des de les pàgines del butlletí del partit ha de ser complementada per declaracions d'alguns dels seus dirigents publicades a la premsa comarcal i que completen la imatge que ERC en conjunt vol donar de si mateixa, almenys dins l'espai comunicatiu empordanès. Així, Vicenç Oriol afirmarà, en una presentació del partit a la Jonquera, que ERC "és un partit socialista català no dogmàtic, però socialista"²⁰. Poc després, a Portbou, hi afegirà: "ERC no és centre ni centre-esquerra. És esquerra-esquerra. A la nostra esquerra no volem ningú més. El socialisme no dogmàtic, el socialisme en llibertat pràcticament, avui és presentat a Catalunya per nosaltres".²¹ De fet, Heribert Barrera, en una conferència a Llançà, *El moment polític actual*, al març de 1978, ja ho havia deixat apuntat de forma encara més clara: "ERC el més esquerrà de tots. Alguns (partits d'esquerra del moment) atempten contra la llibertat de l'individu."²²

És precisament aquesta base en la persona i en la comunitat i amb la llibertat individual com a objectiu, el que constitueix l'eix de la seva política i el que ens permet copsar el rerefons de cinc temàtiques que aparèixen exposades de forma reiterada a les pàgines de *L'Empordà Republicà*: la cultura, l'esport, la dona, l'ensenyament (amb totes les derivacions sobre la llengua catalana) i l'urbanisme.

Ràpidament es constitueix una subcomissió de cultura a la secció local de Figueres d'ERC. Signat de forma col·lectiva per part dels seus components es publica un article titulat «Per una cultura popular»²³ on desenvolupen les principals idees programàtiques sobre aquesta temàtica i introdueixen un concepte important per al pensament republicà tradicional que reivindiquen: la idea de Poble. El Poble com a subjecte destinatari de les seves polítiques que es diferencia de les elits econòmiques que monopolitzaven (almenys a nivell figuerenc) els actes anomenats culturals.

Des d'aquesta subcomissió culpen premis literaris on només s'hi va a sopar, concerts on l'important és lluir les pells o exposicions de pintures on només es comercialitza amb l'art. Per a ells, la gent (el Poble) no hi va perquè no s'hi senten representats. La seva proposta consisteix en "la creació de col·lectius culturals, que tinguin veritables arrels populars, que siguin omplerts per gent del poble, amb ànsies de servir a la comunitat, sense que apareixin com fins ara les nefastes distincions de classe, cal que amb caràcter d'urgència el poble català aprofundeixi per voluntat pròpia en els diferents camps culturals." Defensen clarament la "cultura del poble al servei del poble."²⁴

En relació a l'esport, podem entreveure la mateixa perspectiva ideològica en les propostes ressenyades. Qui acabarà essent el cap de llista d'ERC a les eleccions municipals de 1979 a Figueres i únic candidat elegit, Albert Gurt, publicarà un article titulat «Per una ètica esportiva. Tal com ho veiem nosaltres»²⁵. Un escrit en què defensa l'esport de base i la necessitat de crear infraestructures i instal·lacions²⁶ per fomentar-lo. Organitzativament exigeix una presa de decisions descentralitzada segons les necessitats properes als esportistes de cada comarca o de cada segment d'edat («Esport per als jubilats»²⁷). En un retorn a uns ideals republicans dels anys trenta, finalment afirmarà: "cal homes entusiastes de l'esport autèntic, i a l'ensem, desinteressats, (com es va fer fa més de quaranta anys)." Lluny, doncs, d'una concepció d'esport espectacle o comercial. A nivell local denuncien també el destí d'una subvenció de la Delegació d'Esports al Club Tennis Figueres, un club privat que exigeix un alt pagament per ser

¹⁹ *Propietat privada i constitució*, *L'Empordà Republicà*, núm. 2, p. 2.

²⁰ *9 País*, 12-18/07/1978 núm. 76.

²¹ *9 País*, 26-01/08/1978 núm. 78.

²² *9 País*, 17-20/03/1978 núm. 54.

²³ *L'Empordà Republicà*, núm. 2, p. 5.

²⁴ *L'Empordà Republicà*, núm. 2, p. 5.

²⁵ *L'Empordà Republicà*, núm. 8, p. 10.

²⁶ En una altra ocasió, dins de les denúncies a les actuacions dels ajuntament encara franquistes, es demanarà millorar l'estat deixat de les pistes d'atletisme municipals de Figueres. *L'Empordà Republicà*, núm. 4, p. 6.

²⁷ Es tracta de la petanca. *L'Empordà Republicà*, núm. 5, p. 6.

admès com a soci²⁸: un exemple de l'elitisme i del model esportiu que desenvolupava el franquisme tardà²⁹.

A nivell més global, entrant ja en un aspecte ben poc d'esport de base i molt d'esport simbòlic i polititzat, critiquen la gestió del president barcelonista Antoni Montal. Ataquen la seva concepció "burguesa" de l'esport i de l'entitat. S'alegren que no s'hagi presentat a les eleccions d'aquell any i, malgrat la imatge negativa (a nivell ideològic) que ells mateixos reconeixen de Josep Lluís Núñez, el veuen com algú que potser farà desaparèixer una certa forma de fer intal.lada durant molts anys al club³⁰.

Des de la secció local d'ERC de Roses, Margarida Solanas serà la veu que mostrarà el pensament del partit a nivell de les polítiques d'igualtat i de sexes. Amb un ben explícit article «La dona: drets i obligacions»³¹ reivindicarà la necessitat d'iniciar una política coherent de guarderies, de foment de l'ocupació, de dedicar esforços públics a la planificació familiar, a la necessitat de regular el divorci i a legalitzar l'avortament³².

A les pàgines de *L'Empordà Republicà* hi trobem de forma constant anàlisis, crítiques i propostes pel que fa a l'ensenyament públic i l'educació de la mainada. Ho podem diferenciar en dos enfoc principals: els que estan relacionats amb una perspectiva ideològica republicana i els que deriven de la seva vessant nacionalista catalana.

Des de la primera perspectiva trobem formulades³³ propostes voluntaristes com l'harmonia entre pares i mestres, la necessitat d'una educació que fomenti el desenvolupament integral, que les classes siguin més

participatives amb activitats vinculades a la vida real (comentaris de diaris, sexualitat, arts) i estimul de l'enginy i la imaginació. L'altra gran reivindicació és la de l'escola gratuïta i obligatòria fins als setze anys. Un pensament arrelat als objectius humanístics del republicanisme més ortodox: "la instrucció és la base d'on genera l'esperit de la convivència fraternal de tot poble i de llur desenvolupament científic."³⁴ L'educació ajuda a construir les bases de la ciència que porten a la democratització del benestar.

Una educació i un benestar que per ERC havien de tenir en la llengua catalana el seu pilar fonamental. El decret-llei de juny de 1978 en què permet l'ensenyament del català és vist pels redactors de *L'Empordà Republicà* com un pas endavant i una esclatxa (pur possibilisme) per assolir l'objectiu final, que és l'ensenyament en català. En aquest sentit es publica una entrevista amb Maria Verdaguer, dirigent d'Òmnium Cultural local i pionera en l'ensenyament del català a l'Empordà i a Figueres, en què afirmarà que s'havia iniciat un camí però que no era suficient³⁵.

El darrer aspecte programàtic que comentarem serà el de l'urbanisme. Un tema que també té dues derivades, la pròpia concepció del que ha de ser l'urbanisme, és a dir l'espai públic, i la denúncia a una forma de fer dels ajuntaments franquistes i dels sectors que li donen suport.

Signat amb el pseudònim de Robespierre, l'article «El nostre mal de pedra»³⁶ és tota una crítica a la degradació urbanística, centrada a Figueres, deguda a una legislació municipal poc exigent. Una deixadesa, que segons afirmaran en diverses ocasions altres redactors, cal tenir-ne cura en el futur. La solució legalista que donen com a partit és el respecte a les ordenances. Però, evidentment, la solució no és només la legislació, sinó el marc en què és decidida i les finalitats a les que respon. És en aquest punt on la resposta és la democratització dels ajuntaments que ha de comportar

²⁸ *L'Empordà Republicà*, núm. 1, p. 5. En el sentit de privatització de béns municipals, també denuncien l'ús privilegiat que fan alguns equips de les instal·lacions del Pavelló esportiu figuerenc amb nomenaments a dit dels seus gestors. *L'Empordà Republicà*, núm. 6, p. 6.

²⁹ En aquest sentit també denuncien sistema de titulació dels monitors esportius encara controlats per l'OJE. *L'Empordà Republicà*, núm. 2, p. 6.

³⁰ *L'Empordà Republicà*, núm. 3, p. 6.

³¹ *L'Empordà Republicà*, núm. 6, p. 4.

³² Malgrat la teòrica reivindicació dels drets de la dona, a efectes pràctics, i per només posar un exemple ben explícit del butlletí que comentem, la foto de la candidatura d'ERC a les eleccions municipals a Figueres el 1979 contrasta per la presència d'un sola dona de vint-i-un membres elegibles. La candidatura al Congrés de Diputats per Girona de març de 1979 només era formada per homes.

³³ «L'ensenyament avui», per Guillem Codolada, *L'Empordà Republicà*, núm. 8, p. 4.

³⁴ «Ajuntamentades», per Jaume Quintaneta, *L'Empordà Republicà*, núm. 8, p. 8.

³⁵ Aprofita també per criticar l'esborrany de la Constitució Espanyola que s'estava debatent en aquells moments a les Corts i que prohibeix la federació dels Països Catalans, *L'Empordà Republicà*, núm. 5, p. 10. En un altre sentit, Jordi Riera Daviu a «En català sí us plau», reivindicarà la necessitat de l'obligatorietat de la llengua catalana a les escoles i també als museus i a la retolació dels carrers. Però especialment la obligatorietat que els funcionaris de l'estat el parlin, per a la qual cosa caldrà que els ajuntaments els donin classes. *L'Empordà Republicà*, núm. 1, p. 4.

³⁶ *L'Empordà Republicà*, núm. 5, p. 7.

una veritable representació de la ciutadania i una possibilitat de crítica i control dels membres elegits³⁷.

Serà la lluita per la democratització i la pressió per a què es convoquin eleccions municipals lliures un dels objectius a petita escala que intenta acomplir *L'Empordà Republicà*. Recordem que la seva publicació coincidirà amb els mesos anteriors a la celebració de les primeres eleccions municipals el 3 d'abril de 1979 i que, precisament, el seu darrer número és un monogràfic de quatre pàgines dedicat a la presentació de la candidatura a l'Ajuntament figuerenc³⁸.

En la lluita per aconseguir eleccions municipals que acabin amb el franquisme a nivell local, és on trobem els aspectes més directament punyents de *L'Empordà Republicà*. Serà ja a les primeres pàgines del primer número on deixaran ben clara la seva visió del tema. No ho serà tant a l'article precisament titulat «Eleccions municipals»³⁹, ja que es limiten a assenyalar l'interès del partit governamental UCD en conservar el poder franquista als ajuntaments que li era favorable als seus interessos. L'anàlisi de classe, que comporta una interpretació per part de l'ERC empordanesa del que ha estat el franquisme a nivell institucional català, l'hem de cercar en textos que tenen de motiu principal el catalanisme.

Jaume Quintana, l'aleshores president de la Secció Comarcal d'ERC a l'Alt Empordà, criticarà durament els

³⁷ Una idea de participació i control del poder ben arrelada en l'imaginari republicà. Jordi Caupena i Nogué ho definirà de forma doctrinal: "S'ha d'aconseguir que el poble i les classes treballadores particularment es vagin acostant a la gestió directa del poder." *L'Empordà Republicà*, núm. 8, p. 5.

³⁸ Una candidatura que tenia un programa de quatre eixos fonamentals: la gestió democràtica i el control del govern amb la participació d'iniciatives ciutadanes, la transparència informativa i la claredat comptable, la dinamització dels barris amb la descentralització dels serveis i la catalanitat amb l'aplicació d'una recatalanització de la ciutat ("sens perjudici del degut respecte dels drets dels figuerencs de parla no catalana"). Tot englobat en l'eslògan "Honradesa i treball a l'Ajuntament". *L'Empordà Republicà*, núm. 8.

³⁹ *L'Empordà Republicà*, núm. 1. p. 2. Aprofiten per criticar l'avantprojecte de llei que circulava en aquell moment en què es tenia previst que fos batlle el cap de llista més votat. També remarcaven la seva opinió contrària a què els pactes electorals hagin de ser a nivell provincial. Consideren des d'un òptica local que cada municipi és diferent i té especificitats pròpies. El resultat final d'aquestes reflexions és que des d'ERC criden a què no pugui sortir cap batlle candidat de l'UCD ni d'AP.

que en aquell moment, a la sortida del franquisme es feien dir catalanistes⁴⁰: "Diuen que són catalanistes de tota la vida, però no han tingut la gosadia de proclamar-ho fins després de la mort de Franco." (...) "Diuen que són catalanistes però des de que els hi regalaren una Alcaldia s'han oblidat de la llengua de la seva mare que els hi ensenyà en el bressol"⁴¹. Però serà *Robespierre* qui més posarà el dit a la llaga quan reflexiona sobre la necessitat de trobar algun candidat a alcalde per a Figueres, en un moment en què cal una dedicació pràcticament en exclusiva a la política que difícilment és compatible amb la pròpia professió. Amb una perspectiva certament jacobina com correspon al pseudònim, afirmarà: "Des de fa anys ha perdurat un govern municipal de petits cacics i de gent escanyolida moralment que d'una manera o d'una altra, depenen de les oligarquies econòmiques locals."⁴²

Des d'un punt de vista del posicionament del partit a nivell general, en relació a la conjuntura política i institucional del període en què s'edità *L'Empordà Republicà*, cal destacar la defensa en tot moment a les seves pàgines del dret a l'autodeterminació de Catalunya com a punt irrenunciable del seu ideari. Serà un dels temes que duran a ERC a no posicionar-se a favor del text constitucional que s'acabarà referendrar el dia 6 de desembre de 1978.

Dins d'aquest seguiment dels debats constitucionals a les Corts de Madrid, la figura d'Heribert Barrera cobraria un protagonisme destacat, no només per ocupar l'únic escó del partit⁴³, sinó per la defensa dels seus plantejaments autodeterministes i republicans (defensa d'un referèndum per elegir la forma d'estat). Ja cap al final del procés Barrera serà l'objecte d'una entrevista a *L'Empordà Republicà* en

⁴⁰ «El catalanisme», *L'Empordà Republicà*, núm. 1, p. 1.

⁴¹ Aquest darrer comentari probablement no sigui una idea genèrica, sinó la denúncia de l'actuació del govern municipal figuerenc del moment entorn a la manca de suport en l'ensenyament de la llengua catalana.

El concepte de catalanisme aplicat a certs sectors del règim franquista ha estat teoritzat àmpliament per Martí Marín qui afirma: "... (cal) acceptar el terme de *catalanistes* per a determinats franquistes, perquè és un dels mots que els identificaven en el joc polític que seguien porten endins." «Existí un catalanisme franquista?» a DA, *El catalanisme conservador*, Girona, CEHS, 1996, p. 291.

⁴² *L'Empordà Republicà*, núm. 3, p. 5.

⁴³ No obstant, al maig de 1979, Joaquim Arana, diputat elegit pel PSC-r dins el Pacte Democràtic de Catalunya, en refusar la integració amb el PSOE, passà a ERC amb l'escó inclòs.

Un incident amb el President del Congrés, Fernández Miranda, que impedí parlar Heribert Barrera, també és àmpliament comentat.

què declarà oficialment la seva postura abstencionista al referèndum⁴⁴.

Redactors de *L'Empordà Republicà* com Vicenç Oriol incidiran en la negativa a acceptar la Constitució Espanyola tal com s'estava configurant. Oriol considera que no és democràtica si no reconeix per Catalunya totes les "facetes de la llibertat dintre de la comunitat nacional espanyola". Considera que cal poder exercir el dret de l'autodeterminació per part de totes les nacions ibèriques i que "això no és separatisme, això és llibertat."⁴⁵ Jaume Quintana també en farà menció des d'una certa posició de perspectiva de futur. Tot refusant la Constitució, afirmarà que: "I encara que resignats tenim l'esperança posada en els articles que deixen la porta oberta a una reforma constitucional per al dia que una nova majoria democràtica surti elegida per a regir els destins del nostre poble."⁴⁶

El número de novembre-octubre de 1978 reflectirà perfectament a la seva portada aquest posicionament d'ERC davant el referèndum: El dibuix d'una urna amb una mà que diu "Abstenció". I «Abstenció» és el títol de l'editorial en què es destaca amb orgull que ERC és l'únic partit parlamentari que "no baixa del burro, no es deixa trepitjar" per honradesa. També, que "aquesta Constitució és dretana i estableix una societat netament capitalista; ens obliga a acceptar una monarquia amb poders fortíssims, sense haver estat plebiscitada pel poble i —cal recordar-ho molt— la *Constitución Española* nega els nostres irrenunciabls drets nacionals de Catalunya."

Conscients de la seva posició minoritària, a l'article «Figuerencs! Empordanesos!» fan una crida a la ciutadania per justificar-se i recordar apel·lant a la història i als sentiments: "que seguim el mateix camí que seguí el nostre partit quan fou fundat l'any 1931."⁴⁷ Els resultats a les urnes d'aquesta opció ideològica del partit a nivell figuerenc

davant del referèndum del 6 de desembre són de difícil avaluació. La secció local de Figueres declarà sentir-se satisfeta del fet que més del 30% del cens electoral s'hagués abstingut⁴⁸, postura defensada oficialment per ERC davant la consulta⁴⁹. Per als líders locals del partit, si l'abstenció no havia estat més alta era per culpa de la campanya mediàtica a favor del sí i a la que s'hi sumà, contra la seva opinió, el Consell de Govern de la Generalitat provisional.

Robespierre, al cap d'uns mesos, donarà un toc de realisme a la situació política creada. Recordant els esdeveniments del darrer any donarà la següent anàlisi: "El formidable impuls d'aquella malaguanyada diada d'afirmació nacional (...) va fer que no es valorés la força de les forces reaccionàries centralistes". També qualificà la Generalitat provisional com a "domesticada".⁵⁰

El butlletí finalitza la seva publicació regular al març de 1979. Els resultats electorals a Corts espanyoles del dia 1 d'aquell mes probablement hi tenen molt a veure. Tot i que a nivell de les circumscripcions de Lleida, Tarragona i especialment Girona, el percentatge vot en relació al 1977 s'incrementà, en el conjunt català la devallada fou clara, fet que indicava els límits del partit en aquella nova cojuntura de formació del sistema partits català.

A nivell figuerenc i empordanès s'incrementaren el vots tot assolint la cinquena posició superant la Coalición Democrática (AP) a nivell de la capital i el quart lloc comarcal superant en aquest àmbit també el PSUC. És de destacar els primers llocs aconseguits als municipis de Palau Saverdera i de Selva de Mar, així com el segon a Cadaqués que denota una certa estructura en alguns pobles. Comentari a part mereix l'escó de l'empordanès Josep Rahola elegit per la coalició al Senat *Nova Entesa* ja que ho fou en el marc d'una candidatura molt més àmplia i amb el PSC (PSC-PSOE) com a aliat.

Aquesta darrera aliança tenia un cert toc d'incoherència davant de la lluita d'ERC de constituir una esquerra nacional. *Xaval*, pseudònim que utilitzà Josep Pallach en alguns escrits a *L'Empordà Federal* dels anys trenta i recuperat pels redactors de *L'Empordà Republicà*, afirmarà

⁴⁴ *L'Empordà Republicà*, núm. 7, p. 5. Cal mencionar que la figura de Xirinachs és vista de forma prou positiva a les pàgines d'aquest butlletí. S'hi reproduceix un article del senador publicada prèviament al diari *Avui* en què exposa les raons de la seves disputes amb una altre senador, Josep Benet. *L'Empordà Republicà*, núm. 5, p. 4.

Les idees d'Heribert Barrera sobre tot aquest procés les podem trobar argumentades a YSÀS, Pere (ed.) *La transició a Catalunya i Espanya*, Barcelona, Fundació Doctor Vila d'Abadal, 1997, p. 107-112. També, al conjunt del llibre: VILA, Enric, *Què pensa Heribert Barrera*, Barcelona, Proa, 2001.

⁴⁵ «Hem de governar-nos», *L'Empordà Republicà*, núm. 4, p. 4.

⁴⁶ «Constitució condicionada», *L'Empordà Republicà*, núm. 5, p. 9.

⁴⁷ *L'Empordà Republicà*, núm. 7, p. 6.

⁴⁸ Els resultats a nivell de Figueres foren d'una participació del 69,91% amb un total de 88,29% de vots afirmatius i un 3,88 de negatius.

⁴⁹ 9 *PAÍS*, 13-19/12/1978, núm. 98.

⁵⁰ «De mesell se'n ve de mena», *L'Empordà Republicà*, núm. 8, p. 9. La qualificació de mesell es repetirà alguna altra vegada per definir la postura d'ERC: "En qüestions tan fonamentals, som mesells. O testimonials." A l'editorial de *L'Empordà Republicà*, núm. 6, p. 1.

en la seva habitual columna «De la Rambla estant» que és “imprescindible una esquerra no sotmesa nacionalista i catalana”⁵¹. Les crítiques cap a l’actuació de la coalició Socialistes de Catalunya (que es transformaria finalment en PSC(PSC-PSOE)) per part d’aquest butlletí empordanès d’ERC són reiterades⁵².

De fet, moltes de les crítiques d’aquests posicionaments polítics i estratègics són deutors intel·lectuals de Josep Pallach. El figuerenc que en morir a principis de 1977 deixà l’espai de l’esquerra catalanista sense un líder electoral natural⁵³. Els redactors de *L’Empordà Republicà* ho havien deixat ben clar a la primera pàgina del número inicial, tot prenent el pseudònim de *Xaval*. “Així crec que el millor homenatge que podem fer-te, amic, i sens dubte és que més

et plauria, és la nostra ferma promesa d’intentar tapar el buit que vares deixar seguint les teves petjades amb el major entusiasme”⁵⁴.

Aquesta recerca constant del seu espai electoral, de trobar referents ideològics⁵⁵ i polítics en el passat, llunyà o immediat, és una de les lectures que es pot extreure de l’anàlisi de *L’Empordà Republicà*. La dinàmica de mantenir una certa puresa republicana i autoderminista per Catalunya contrasta amb una ideologia de fons adreçada a un públic ampli i central de la societat catalana, empordanesa en aquest cas. Els anys de la recuperació de part de les llibertats democràtiques i nacionals no comportaren un èxit electoral a ERC⁵⁶. Però probablement sí, la consolidació d’un cert imaginari reivindicatiu de tall republicà.

⁵¹ *L’Empordà Republicà*, núm. 3, p. 3.

⁵² Per exemple, amb noms i cognoms, criticaran l’actuació de Felip Lorda o de Martín Toval. El primer per un atac (menyspreu en realitat) a la llengua catalana i el segon per afirmar que els socialistes només eren partidaris de l’autodeterminació en cas que porti al federalisme.

⁵³ Per a l’evolució del PSC-r i les relacions amb ERC durant la transició, vegeu: RUBIOL, Glòria, *Josep Pallach i el Reagrupament*, Barcelona, PAM, 1995.

⁵⁴ *L’Empordà Republicà*, núm. 1, p. 1.

⁵⁵ En un apartat del butlletí a partir del seu quart número titulat *Racó del nacionalisme*, s’hi publicaven texts històrics del pensament catalanista. Uns texts que no permeten veure’n la coherència ideològica més enllà de la informació històrica. Són texts de butlletins d’Estat Català, frases de Prat de la Riba o de Rovira i Virgili. Visions poc compatibles entre elles.

⁵⁶ Per a una anàlisi d’ERC durant aquests anys, vegeu: SOBREQÜÉS, Jaume, «1977-1980. La lluita per la supervivència d’un gran partit històric» i SEGURA, Antoni, «Esquerra Republicana de Catalunya, 1977-200: la lenta consolidació» a DA, *Esquerra Republicana de Catalunya. 70 anys d’història (1931-2001)*, Barcelona, Columna, 2002, p. 149-17 i 171-184.